Паянхи тĕп ыйту – техника юсасси

Фоторепортаж

(Вĕçĕ. Пусл. 1-мĕш стр.).

– Акана 100 проценчĕпех минераллă удобренипе ирттерĕпĕр, ĕçсене икĕ сменăпа ирттермелĕх те сĕрмелли-çунтармалли материалсем енĕпе ыйту пулмалла мар. Ытти çулхи пекех, кăçал та çур акире çĕнĕлĕхсемсĕр пулмĕ. Иртнĕ кунсенче çеç хамăр районти Ильич яч. хис. хуçалăхран урпан çĕнĕ «владимир» супер-элита сортне 40 гектар акмалăх туянтăмăр. Çĕнĕлĕхсем пурнăçа кĕртессипе тĕллевсем татах та пур-ха, анчах йăлтах йĕркипе, ĕçсем пурнăçланса пынипе калаçăпăр. Тытман упа тирне сĕвер мар, – ытларă калаçассипе те палăрса тăрать агроном.

Автотрактор паркĕнче вара ирлесех ĕç шавĕпе ĕçри шӳт-кулă хуçаланать. Ака агрегатне ĕçе хатĕрлекен Герман Алжиров механизаторпа хуçалăхăн тĕп инженерĕ Игорь Скворцов ирлесех çĕнĕлĕхсем пурнăçа кĕртессипе «пуç ватаççĕ».

– Саппас пайсемпе тивĕçтерсех тăратпăр-ха, анчах вĕсемпе тĕрĕс те пĕлсе ĕçлесен çеç укçа хывни тупăша çавăрнĕ. Çакна пирĕн механизаторсемпе юсавçăсен бригади пĕлсе ĕçлесçĕ, – терĕ ĕçлекен механизаторсем патĕнчен иртнĕ чух Игорь Георгиевич.

Тĕп инженер сăмахне çур акине автомашинăсемпе тухакан Руслан Толикинпа Евгений Якимов та ĕçпе çирĕплетрĕç. Алли техника таврашне çыпăçакан Руслан хăйĕн автомашини юсавлине курса паян тракторсене ĕçе хатĕрлеме пулăшать. «Паянхи тĕп ыйту – техника юсасси», – Г. Алжиров ĕçтешĕн сăмахне тепĕр хут çирĕплетрĕ ĕçрен уйрăлма васкаман çамрăк.

13-мĕш çур акине тухма хатĕрленекен Е. Якимов та паян хăйĕн автомашинине юсать-тĕрĕслет. «Çур акире манăн кăçал та хире тырă вăрлăхĕпе минераллă удобренисем кăларассипе тимлемелле пулать. Ку ответлă ĕçре автомашина юсавлăхĕ питех те пĕлтерĕшлĕ. Çултаăк тăрантаракан çурхи кун ман енчен чăрмав ан пултăр тесе ĕçлетĕп паян», – сăмах ваклама ӳркенмест Женя.

«Свобода» хуçалăхра кăçалхи çур акинчи уй-хир ĕçĕсен планĕ тата ĕç условийĕсем кашниншĕнех паллă. Çавăнпа та коллективсенче ĕç вĕресе тăрать кăна. Эпир тĕп агрономпа автотрактор паркĕнчен тухнă чух иртнĕ каç килнĕ минераллă удобренипе пушатас ĕç пыратчĕ.

Янкăр тӳпери хĕвел самай çӳле улăхрĕччĕ ĕнтĕ...

Анатолий БЕЛОВ.
Автор сăн ӳкерчĕкĕсем.

Руслан Толикин автомашина юсас ĕçре çеç мар, трактор патĕнче та маттурлăхпа палăрать.

«Çулталăк тăрантаракан çурхи кун ман енчен чăрмав ан пултăр», – тет Е. Якимов водитель.

Аслă Çĕнтерӳ тунăранпа 65 çул çитнĕ май

Асаттесен паттăрлăхне хакласчĕ

Мăн асаттесен шăпи питĕ синкерлĕ пулнă. 18-23 çулхи яшсен çемье çавăрса ачапăча çуратасси çинчен ĕмĕтленмелли вăхăтра хаяр вăрçа тухса кайма тивнĕ...

Кукаçисен килĕнче сарăхса кайнă пĕчĕк сăн ӳкерчĕксем халĕ те палăк пек упранаççĕ, ламран лама, ăруран ăрăва куçса пыраççĕ. Хаклă сăнсене куççульсĕр пăхаймасть манăн юратнă кукаçи. Темччен тĕмсĕлсе шăппăн сăнать, вĕсемпе калаçать тейĕн.

Виçĕ çулхи ача пулнă вăл хăйĕн ашшĕ, манăн мăн кукаçи Корнил Васильевич Палкин, Тăван çĕршыва хӳтĕлеме тухса кайнă чух. Мăн кукаçи Анатри Тăмлай ялĕнче чухăн хресчен килйышĕнче çурал-нă, 7 çулта ашшĕсĕр тăрса юлнă. Йывăр пулин те, Шупашкар районĕнчи Çӳлтикассинче вырнаçнă икĕ класлă чиркӳ прихут шкулĕнче вĕреннĕ. Пĕрремĕш Тĕнче вăрçине хутшăннă, унтан аманса таврăннă. 1929 çулта Çĕнĕ Тăмлай ялĕнче «Активист» хуçалăх йĕркеленĕ çĕрте хастарлăх кăтартнă. Унăн председателĕ пулнă. Çак пăтрашуллă вăхăтра пĕрре Корнил Васильевича, пухуран таврăнаскере, ял пуянĕсем Яков Ивановна Павел Михайлов вĕлерес тесе Сыпай ялĕ патĕнчи армансем патĕнче сыхланă. Петр Окунев милиционер пулăшнипе çеç вăл çăлăнса юлнă.

1939 çулта икшер çемьен Финляндие кайса вăрçă иртнĕ вырăнсенчи çĕрсене йышăнмалла пулнă. Ют çĕре ялтан никам та кайма килĕшменрен, Корнил Васильевич хăй çемйипе (мăшăрĕпе тата улă ачипе, кĕçĕнни кăкăр ачи çеç пулнă) Финляндие тухса кайнă. Унта Корнил Васильевич çемйи вăрманти поселокра пурăннă. 1941 çулта Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи пуçлансан, Палкинсем тăван тăрăха таврăннă, пӳрт лартнă. 1942-1945 çулсенче мăн кукаçи фашистла Германие хирĕç çапăçнă.

Вăрçă хыççăн вăл Çĕнĕ Тăмлай ялĕ хыçĕнчи колхоз садне çĕклес ĕçре вăй хунă. Сад ĕçченĕ, хуралçă пулса тăрăшнă...

Нимĕнле йывăрлăха та парăнман, нимĕнле хĕн-асапра та пуç усман Палкинсем. Тăван çĕршыва хӳтĕлесе чăтăмлăхпа хăюлăх, çĕнтерӳ тăвас тесе çирĕп кăмăл кăтартнă. Корнил Васильевичăн пиччĕшĕн ывăлĕсен те мирлĕ ĕç пăрахса алла хĕçпăшал тытма тивнĕ. Асли, Александр Федорович, 1910 çулта çуралнăскер, милиционер пулнă. Хаяр вăрçă пуçланиччен авланнă, çут тĕнчене Валентин ятлă ывăлĕ те килнĕ пулнă. Анчах та Александр Федорович 1943 çулта хыпарсăр çухалнă. Николай Федоровичăн та 23 çул кăна пурнăçпа киленме май килнĕ. Виç кĕтеслĕ çырăвĕсенче мăшăрне ывăлне тĕрĕс-тĕкел ӳстерме, çĕршыва юрăхлă çын пулма хушнă ман кукаçин иккĕмĕш сыпăкĕнчи аппăшĕн мăшăрĕ Александр Иванович, 1941 çултах Смоленск хули патĕнчи çапăçура хыпарсăр çухалнăскер...

Сахал мар хура-шур курма тивнĕ халăхăн çав хаяр вăрçă вăхăтĕнче. Çамрăк ăру телейĕшĕн мĕн чухлĕ юн тăкăннă, мĕн чухлĕ пурнăç таталнă! Анчах хаклама пĕлетпĕр-ши эпир ăна?! Сухаламан, çум курăк пусса илнĕ анасем... Мĕн тенĕ пулĕччĕç-ши пире пуç хунă салтаксем çакна курсан? Мăн асатте-кукаçисен умĕнчи парăм пирки манас марччĕ.

Шанатăп, пирĕн ăру та тулăх ыраш пуссиллĕ уй-хирсемпе тĕлĕнтерĕ-ха тĕнчене...

Н. ЕМЕЛЬЯНОВА,
А. ДИМИТРИЕВА.
Ярапайкасси шкулĕ.

Пирĕн ентешсем

Атте ĕçĕ паян та асра

Район хаçачĕ вулавçăсемшĕн ялан кĕтнĕ хăна пулнине эпĕ хамăн атте – Кронид Петрович Верендеев (Кашмашсем, 1910-1998 çç.) «Çĕнтерӳ ялавĕпе» туслă та тарăн çыхăну тытса пурăнниненчех аван пĕлетĕп. Вăл Муркаш район хаçатне иртнĕ ĕмĕрĕн 70–90-мĕш çулĕсенче тăтăшах çырса тăратчĕ. Хăйĕн ĕçĕпе пире те яланах паллаштаратчĕ. Çавăнпа та эпир те Муркаш район хаçатĕнчен катара тăмастпăр. Çакна кура тата аттене хисеп туса шăрçаланаççĕ те ĕнтĕ паянхи йĕркесем.

Кронид Петрович Чăваш АССР тава тивĕçлĕ учителĕ, Тăван çĕршывăн Аслă вăрçин участникĕ, ĕç ветеранĕ. Ĕç пурнăçне Шупашкар районĕнчи Çĕньял-Покровскинче ирттернĕ пулин те, хăй çуралса ӳснĕ Кашмаша, тăван Муркаш районне вăл ялан мала хуратчĕ. Шкул заведующийĕ С.И. Кольцова вăл унти икĕ сыпăклă шкула лайăх паллăсемпе вĕренсе пĕтернине çирĕплетсе панă справка халĕ те упранать.

1924-1929 çулсенче Кронид Петрович Каршлăхри хресчен çамрăкĕсен шкулĕнче вĕреннĕ. Килти архивра упранакан ăна панă Мухтав грамотисем (отзывсем), ĕнтерӳ хучĕ (удостоверени) унăн вĕренӳри тăрăшулăхне çирĕплетеççĕ. Ĕмĕр тăршшĕпех хаçатпа туслă çыхăну тытнă атте Каршлăхри шкула кайран хăйĕн «Советская Чувашия», «Çĕнтерӳ ялавĕ», «Тăван Ен» хаçатсенче пичетленнĕ статйисенче пĕрре мар ырăпа асăнать.

Хăй çуралса ӳснĕ Кашмаш ялĕ пирки атте «Çĕнтерӳ ялавĕ» хаçатра статьясем чылай кăларнă: «Ĕлĕкхипе хальхи Кашмаш уйрăмлăхĕсем», «Кашмаш варĕ: мĕнре унăн чапĕ?», «Кашмашри ăстасем, ăçта эсир?», «Кашмашра чи малтан аслă е вăтам пĕлӳ илнисем», «Утса тухар-ха урампа», «Кашмашри Çăварни», «Кашмашри пĕрремĕш летчик», «Яриков А.П.», «Кашмаш майăрĕ», «Кашмашра хырçă пуртарни», «Кашмаш хăçантанпа Кашмаш?» т. ыт. те. Кронид Петрович тăван ен историйĕпе çыхăннă ытти пулăмсем пирки çырни те нумай. Тĕслĕхрен, «Шурча вăрçи».

Унсăр пуçне аттен сăн ӳкерчĕксен альбомĕнче хăйĕн ентешĕсен, пĕрле вĕреннĕ е ĕçленĕ юлташĕсен сăн ӳкерчĕкĕсем чылай. Кашмашсем те пур вĕсен хушшинче: колхоз председателĕ А.П. Яриков (1943 тата 1972 çулсенче), П.С. Краснов летчик (1940 ç.), аттен тăванĕ А.М. Токарев композитор (1940 ç.), В.Е. Ефремов врач, Е.Е. Елькин учитель т. ыт. те.

Атте Кашмаша час-часах кайса çӳретчĕ, колхозри тата районти хыпарсене пĕлсех тăратчĕ...

К. П. Верендеев çамрăклах хутла вĕренессине малти вырăна кăларнă, çавăншăн тăрăшнă. Каршлăхри шкул хыççăн 1929-1932 çулсенче çутă ĕмĕтлĕ яш Вольскри ял хуçалăх техникумĕнче вĕренет. Ял хуçалăх пĕлĕвне илнĕ çамрăк пĕр вăхăт Наркомзем аппаратĕнче ĕçлет. 1933-1936 çулсенче Мăн Сĕнтĕрте Тутаркасси районĕн колхоз шкулĕнче çамрăксене зоотехника вĕрентет.

Малтан мала пăхакан çамрăк илнĕ пĕлӳ çителĕклĕ тесе лăпланман. 1936-1938 çулсенче Кронид Петрович – Шупашкарти учительсем хатĕрлекен институт студенчĕ. «Питĕ лайăх» паллăсемпе вĕренсе пĕтерĕскере диплом илсенех Çӳлтикассинчи шкула естествознани тата биологи предмечĕсене вĕрентме яраççĕ. Çакăнтан пуçланать те ĕнтĕ унăн шкул пурнăçĕ. Завуч та, директор та пулса ĕçлет вăл кунта.

Тăван çĕршыва фашистла Германи тапăнсан, атте юнлă вăрçă хирĕнчен те пăрăнса юлмасть. 1942-1944 çулсенче вăл Тăван çĕршывăн Аслă вăрçине хутшăнать. Калинин, Хĕвеланăç тата 2-мĕш Прибалтика фрончĕсенче сахал мар çапăçусене хутшăнать. Йывăр аманнă хыççăн аттене киле яраççĕ. 1944 çулхи авăн уйăхĕнчен пуçласа 1970 çулччен К.П. Верендеев – ачасене вĕрентес ĕçре. Унăн учитель пурнăçĕ Çĕньял-Покровскинчи 7 çул вĕренмелли шкулта пуçланать те кунтах туллин иртет. Учитель ĕмĕрĕнче Кронид Петровичăн 6 çул хушши директорăн вĕрентӳ енĕпе ĕçлекен çумĕ пулса, 18 çул шкул директорĕнче вăй хурать. Çак тапхăрта вăл тăрăшнипе 8 çул вĕренмелли шкулăн çĕнĕ çуртне çĕклеççĕ, шкул çумĕнче сăнавлă сад-пахча участокĕ йĕркелеççĕ. К.П. Верендеев – Çĕньял-Покровскинчи шкул историйĕн авторĕ. Ку кĕнекене çырма ăна мăшăрĕ О.В. Суркова учительница пулăшнă.

Кронид Петрович общество ĕçне активлă хутшăннă, тĕрлĕ хаçатсене çырсах тăнă, пропагандист-агитатор пулнă. Унăн ятне Муркаш район энциклопедине кĕртнĕ. Пурăннă пулсан вăл кăçалхи пуш уйăхĕн 4-мĕшĕнче 100 çул тултаратчĕ.

Т. ВЕРЕНДЕЕВА.

Шалти ĕçсен пайĕнче

Пурте тимлĕ пулар

Муркаш районĕнчи шалти ĕçсен пайĕнче наркотиксен саккунсăр суту-илӳ çаврăнăшĕпе кĕрешесси, профилактика ĕçĕсене туса пырасси яланах пысăк пĕлтерĕшре пулнă. Ку паян та çаплах. Районта çак енĕпе пулакан преступленисен хăйсен вăхăчĕ пурри курăнет. Ытларах мăкăнь ӳсен-тăранĕ шăтса тухнинчен тытăнса унăн тунисене пухса типĕтнĕ вăхăтчен пырать çак тапхăр. Ытларахăшĕ ăна «Мăкăнь» операци ирттернипе пĕлеççĕ. Хальхи вăхăтра кӳ тĕлĕшпе нимĕн те туманнине пĕлтермест çакă. Наркотиксен саккунсăр суту-илӳ çаврăнăшĕпе çыхăннă тĕрлĕ информаци пухассипе тата ăна май пур таран туллин тишкерессипе тимлетпĕр паянхи кун. Талăксеренех автотранспорта та та çак тĕллевпех тĕрĕс-летпĕр.

Раççей Федерацийĕн Правительствин 2009 çулхи декабрĕн 31-мĕшĕнчи Постановленийĕпе килĕшуллĕн наркотик шутланакан ялаласем шутне халĕ шалфей предсказатель курăкăн çулçи, гавай кĕлчечĕкен вăррисем, çутă кăвак лотосăн чечекĕсемпе çулçисем кĕреççĕ. Вĕсем туртмалли хутăшсем пулнăран районти аптекăсемпе лавккасене тĕрĕслессипе «Курильщик» операци ирттернĕ ĕнтĕ. Йĕркене пăснă тĕслĕхсем пулман. Çакăн пек хутăшсене туртакансем вара хăйсен ăс-тăнне минретнипе пĕрлех хăйсем çине хăйсем алă хума та пултараççĕ. Çавăнпа та çак хăрушлăх кашнинех шухăшлаттарма тивĕç. Нумай хваттерлĕ çуртри подъездсенче е хăвăрăн кӳршĕре ацетон, уксус е çавна майлăрах шăршă пуррине сисрĕр пулсан, 02 номерпе милицине шăнкăравламалла. Сыхланакана Турă та сыхлать тесе ахаль каламан пулĕ.

Районта йывăр наркотиксемпе çыхăннă преступленисем пĕлтĕр пулман. Йĕркене пăсни ытларах мăкăньпе çыхăннине каларăмăр ĕнтĕ. Акă пĕлтĕр тунă çичĕ преступленипе пуринпе те уголовнăй ĕç пуçарса йĕркене пăсакансене саккунпа килĕшӳл-лĕн явап тыттарнă. Административлă майпа айăпланисем те пурĕ вун иккĕн.

Мăкăнь ӳсен-тăранне ӳстернĕшĕн, ăна кăкласа пăрахманшăн та административлă майпа 8 çынна айăпласа пĕтĕмĕшле 12 пин тенкĕлĕх штраф панă. Пахчари ĕçсем пуçланасси кăçал та нумай юлмарĕ. Çавăнпа та кашнин хăйĕн пахчинче е тата ун хыçĕнче мĕн ӳснине те аван пĕлес пулать. Мăкăнь хитре çуралнă-ха тесе милици сотрудникĕсем килсе çак ӳсентăрана кăкласа пăрахасса, хăвăра айăпласса кĕтмелле мар.

Ачасемпе, çамрăксемпе наркотик хăрушлăхĕ пирки калаçусем ирттересси кун йĕркинчех пулмалла. Асăрхаттару мероприятийĕсем те ытлашши пулас çук.

О. ПОТРЯКОВ,
районти шалти ĕçсен пайĕн уголовнăй шырав уйрăмĕн пуçлăхĕ.

Асăрхаттару

Пĕрре ĕненĕç, иккĕ ĕненĕç, виççĕмĕшĕнче ...

Хăвăрăнах чавса çыртмалла пулĕ. Çапла каласа асăрхаттарас килет шалти ĕçсен пайне пустуй шăнкăравласа суя хыпар пĕлтерекенсене. Юлашки вăхăтра вĕсем самаях нумайланчĕç. Ытларах ялсенче вырнаçнă таксофонсенчен эрех-сăра ĕçсен шăнкăравлаççĕ пĕр-пĕр «хыпарпа». Анчах та унтан шăнкăравланипе те çынна тупса палăртма пулать.

Акă çак кунсенче Муркаш районĕнчи 2 № суд участокĕн миравай судйи Юнкă ял тăрăхĕнче пурăнакан пĕр арçын Раççей Федерацийĕн Административлă правăсен нормисене пăснисен кодексĕн 19.13 статйинче илсе кăтартнă преступление тунă тесе çирĕплетрĕ. Çак граждании судра хăй ӳсĕрле милицие «02» номерпе шăнкăравланине йышăннă. Милиция чĕнме вара сăлтавĕ пулман, шăнкăрава пустуй çеç тунă. Çапла вăл административлă йĕркене пăснă. Суд унран 1000 тенкĕ штраф шыраса илме йышăну кăларнă. Штрафа вара 30 кунран кая юлмасăр тӳлемелле.

Асăннă кодексри 19.13 статьяра çырса панине аса илтеретпĕр: пушар сыхлавне, милицие, васкавлă медицина пулăшăвне тата ытти специализациллĕ службăсене пустуй, сăлтавсăр шăнкăравласа чĕннишĕн 1000-1500 тенкĕ штраф парса айăплаççĕ. Çак статьяна тата хамăрăн хăрушсăрлăха шута хурса суя шăнкăравсем тăвас марччĕ. Атту пĕр хайлаври кĕтӳçĕ-ачапа пулса тухнă лару-тăрăва чăн пурнăçра та лекме пултаратпăр.

Н. КУДРЯШОВ,
милицин участокри уполномоченнăйĕ.